

dolmabahçe sarayı ve tarih

**“Dolmabahçe Sarayı
1-2 saatte gezilecek
bir yer değildir.
Birkaç kez gelmek gerekir.”**

*Doç. Dr. Bülent Arı (Tarih 1996 yüksek lisans, 2004 doktora),
Dolmabahçe Sarayı'nın müdürü ve bu göreve getirilmiş
ilk akademisyen. Kendisiyle saray ve tarih üzerine konuştuk.*

Söyleşimize eğitim geçmişinizle başlayabilir miyiz?

ODTÜ Metalurji Mühendisliği Bölümü'nü kazanıp bir süre bu bölümde okuduktan sonra tekrar sınava girdim ve 1984'te ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü kazandım. Bu alana ilgim daha fazlaydı ve severek okudum.

Tarih alanına geçişiniz nasıl oldu?

Mezun olduktan sonra T.C. Ulaştırma Bakanlığı'nda ve TÜBİTAK'ta çalıştım. Bürokrasiden yeni bir arayışa doğru yöneldiğim dönemde Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nün açılacağını ve lisansüstü eğitim vereceğini öğrendim. Osmanlı tarihi konusunda dünyanın başlıca uzmanlarından Prof. Dr. Halil İnalcık tarafından kurulacak bu bölüm bana çok çekici geldi. TÜBİTAK'tan ayrılıp 1993'te yüksek lisansa başladım. Akademik dünyaya atılan güzel bir ilk adımdı. Bu arada, sınıftaki en yaşlı öğrenciydim.

Yüksek lisans sonrasında neler yaptınız?

Yüksek lisansı bitirdikten sonra Dünya Bankası'nın eğitmen yetiştirme programlarından birine katılma fırsatım doğdu. Cincinnati Üniversitesi'nden burs aldım. Vize işlemlerini tamamlamıştım ki Halil Hoca ile daha çok çalışmak istediğimi fark ettim. 1996'da Bilkent Tarih'te doktora kabul edildim. Halil Hoca sayesinde çok zengin bir donanım kazandım; metodolojik çalışma neymiş, onu öğrendim. Kendisiyle birlikte birçok seminere ve kongreye katıldım, çevresinden uzmanlarla tanıştım. Bütün akademik kariyerimi Halil Hoca şekillendirdi diyebilirim; hayata bakışımı değiştirdi, geleceğime yön verdi. Asistanydım, halen de fahri asistanı olarak kendisini takip ediyor ve tecrübelerinden faydalanmaya çalışıyorum. Hocama bir internet sitesi hazırlattım. Böylece onun yaptığı bütün araştırmalar artık sanal dünyada. Ayda 10 bin ziyaretçimiz oluyor.

Hangi alanlar üzerine araştırmalar yapıyorsunuz?

Doktora tezim Osmanlı-Hollanda ilişkileri üzerineydi. İmparatorluğa ilk gelen Hollanda elçisi hakkında çalışmalar yaptım. Bu kapsamda dönemin Akdeniz ve denizcilik tarihini inceledim. Osmanlı'nın ilk deniz hukuku uygulamalarına dair makalelerim var. Son olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın çıkardığı "Anadolu'da Paranın Tarihi" adlı bir eserin editörlüğünü yaptım. Şimdi de 5 yıldır üzerinde çalıştığım Piri Reis konulu kitabımı sonlandırmaya gayret ediyorum. Türkiye'deki Patrikhane ve ekümenlik meseleleriyle ilgili 10 yıldır malzeme topluyorum; çünkü bu konunun ileride ülke gündemini sıkça meşgul edeceğini tahmin ediyorum.

Bir de arazi hukuku üzerine verilmiş fetvalara dair bir çalışmam var. Bu tip

çalışmalar aslında pek dikkat çekmez. Boş alanlar tespit edip üzerinde 5-10 yıl çalışarak bir şeyler üretmeyi amaçlıyorum. Esas yapmak istediğim tam anlamıyla kaynak eserler vermek. Uzun vakit aldığı için çok heves etmez buna kimse. Herkes hemen bitirmek ister elindeki. Oysa tarihçilikte pek mümkün değildir bu.

Bize Dolmabahçe Sarayı'ndaki görevinizle ilişkin bilgi verebilir misiniz? Göreve geldiğinizden bu yana ne gibi çalışmalarda buldunuz?

Dolmabahçe Sarayı müdürlüğü benim kariyerimde önemli bir kilometre taşı. Çankaya ve TOBB üniversitelerinde çalışmıştım. O dönemlerde gelen teklifi kabul ederek saraydaki görevime başladım. Saray yaklaşık 160 yıllık olduğu için işi çok. Sürekli bakımı gerekiyor. İlk olarak saraydaki inanılmaz tozlanmayla mücadele ettik. Günde yaklaşık 5 bin kişi sarayı geziyor, dolayısıyla çok toz kalkıyor. Artık galos giymeden saray içine ziyaretçi almıyoruz.

Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na bağlı bir ekip saraydaki tüm eşyaların genel temizliğini yaptı. Küçük eşyalar özel aletlerle temizlendi. Koltuklar, mobilyalar, avizeler temizlendi. Yer temizliği ve kaba temizliği yapan iki grup daha var. Yüzlerce kişi sürekli hizmette.

Şimdi saraydaki yeni odaları sergiye açmayı planlıyoruz. Halen bazı odalar tadilat nedeniyle açık değil. Burada iş bitmez. Halılar, tablolar, duvarlar, perdeler, avizeler, 19. yüzyıldan kalma şaheserler... O yüzden 1-2 saatte gezilecek bir yer değildir Dolmabahçe Sarayı. Birkaç kez gelmek gerekir.

Dolmabahçe Sarayı hangi kuruma bağlı? Sarayın tarihteki yeri nedir?

Dolmabahçe Sarayı, TBMM'ye bağlı Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesindeki bir müdürlük. Atatürk, hayatının son dönemlerini bu sarayda yaşamıştır; 1927'den

itibaren yazları buraya gelmiş, vefatına kadar uzun yıllar geçirmiştir. Buraya bağlı Beylerbeyi Sarayı dahil olmak üzere 7 ayrı köşk, Yıldız Porselen Fabrikası ile Hereke İpekli Dokuma ve Halı Fabrikası var.

Saray, son Osmanlı dönemini yansıtmaya açısından tarihimizde önemli bir yere sahip. Tanzimat Dönemi sarayı olduğu için batılılaşmanın bir yüzünü yansıtırken, öte yandan tarihimizdeki en önemli yerini Atatürk'ün burada vefat etmiş olmasıyla almıştır. Bir başka önemi de canlı bir saray olmasından kaynaklanıyor; yaşayan bir saraydır koltuklarıyla, perdeleriyle, parkeleriyle... Atatürk'ün vefatı sonrası eşyalarına dokunulmamıştır örneğin.

Yer darlığından dolayı sergilenemeyen eserler var mı?

Sarayda mümkün olabilen her şey sergilenmeye çalışılıyor; ama sarayın her yerini gösteremiyoruz. Bazı odaların restorasyona ihtiyacı var. Kiminin duvarları, halıları, kapıları, pencereleri kötü durumda ve o kadar çok ki nesnelere. Örneğin 1.000'den fazla koltuk takımı var. Onların her birinin yıpranan yüzlerini değiştirmek başlı başına bir iş. Saray 285 odalı. Bazı salonlarda 4-5 mobilya takımı bulunuyor. Bütün bu eşyaları korumak için perdeler hep kapalıdır. Dışarıdan gelen ışık perdeler, halılara ve mobilyalara zarar veriyor. Yakın gelecekte pencerelerin hepsine ultraviyole ışınları kesecek filtreleme sistemi yerleştirilecek. Ayrıca güvenlik gerekçesiyle küçük nesnelere pek ortada tutulmaz. Tüm bu küçük eşyaları sarayın hemen yanındaki Saray Koleksiyonları Müzesi'ne koyduk.

Sergilenemeyen şeyler genelde tamirattadır; bunların çoğu bir şekilde sergilenenlerin parçalarıdır. Yıldız Sarayı'nda tamir ve restorasyon atölyelerimiz var. Bazı atölyeler ise bizim kampüsümüzde, örneğin saat atölyesi. Şimdi bir proje dahilinde tüm atölyelerin Milli Saraylar Daire Başkanlığı çatısı altında Yıldız Sarayı'na toplanması düşünülüyor. Tamiratlar, yenileştirmeler, restorasyonlar gibi teknik işleri genelde Milli Saraylar Daire Başkanlığı planlar. Zaman alıcı işlerdir bunlar. Bir tavanın yenilenmesi iki yılı bulur. Şu anda Pembe Salon restore ediliyor. Tavandaki üç boyutlu boyamanın tek tek elden geçmesi bir yılı aşar. Kristal Merdiven'in iki tarafı iki senede anca bitecek.

Topkapı Sarayı da Dolmabahçe Sarayı gibi çok popüler. İki yapıyı karşılaştırabilir misiniz?

Dolmabahçe Sarayı hükümet ile sarayı ayırdığı için farklıdır; daha çok 19. yüzyılda gerileme sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu'nun ihtişamını koruduğunu göstermek amacıyla inşa edilmiştir. Topkapı Sarayı'nın etrafı surlarla çevrilidir. Padişaha ait bir yerdir ve daha mütevazıdır. Pek çok müştemilattan oluşur; ama Arz Odası ve Divan gibi önemli mekanları küçüktür.

Dolmabahçe Sarayı'nın avizeleri, eşyaları, dolapları İtalya'dan ve Fransa'dan getirilmişken, Topkapı Sarayı gerçek Osmanlı hayatını yansıtır. Türk-Osmanlı sanatlarının en ince eserleriyle, kütüphanesiyle, Osmanlı arşiviyle öne çıkar Topkapı. Topkapı'nın daha geçmişe dönük bir önemi varken, Dolmabahçe biraz daha yakın tarih boyutludur. Bir de biz ziyaretçi yoğunluğunu kaldıracak durumda değiliz aslında. Topkapı Sarayı tek katlı, insanlar taş zeminde rahatça geziyor. Oysa burası ahşap zeminli olduğundan belirli bir ziyaretçi sayısını geçemiyoruz.

Dolmabahçe Sarayı'nı gezmek isteyenler için ön bilgi rica edebilir miyiz?

Saray, randevulu olarak rehberlerimiz eşliğinde ve gruplar halinde gezilir; fakat biz tematik geziler düzenlemeyi düşünmüyoruz. Meraklı ziyaretçilere daha fazla şey göstereyim, gelenler de önceden sarayı biraz araştırmış olsun istiyoruz. Çok kişi geliyor saraya, ancak sadece genel bir bilgi sahibi olmak için. Halbuki burada sadece tablolar, halılar, ahşap mobilyalar ve avizeler için bile ayrı ayrı gezi yapmak gerekir.

Yakın bir zamanda elektronik rehber sistemine geçerek bir atılım gerçekleştirmeyi hedefliyoruz. Ziyaretçiler elektronik rehberlikle istedikleri mekanın seçimini yapacak ve özelliklerini dinleyebilecekler.

Osmanlı dönemini konu alan dizilere nasıl bakıyorsunuz?

Gündemdeki diziler, gerçek olay dilimlerine oturtulmuş kurgular. İşin kötü tarafı, hiç tarih bilgisi olmayan kişilerin bunları gerçek diye izlemesi ve inanması. Örneğin, bir harem meselesi yalan yanlış anlatımlarla devam ediyor. Diğer yandan, söz konusu diziler tarihe bir merak uyandırdı. Ne var ki eşzamanlı olarak bilgilendirici belgeseller de yapılmalıydı; çünkü tarih dizilerden öğrenilmez.

2008-2009 döneminde TRT'de "Hiçbir Şey Bildiğiniz Gibi Değil" isimli bir program da yapmışsınız. Yeni projeleriniz var mı?

Ekip arkadaşımınla beraber Türk ve Osmanlı tarihi üzerine çalışanları bulduk. Genelde Türkçe konuşan yabancıları konuk ettik. Adriyatik'teki ticaret, korsanlık meselesi için

bir Hırvat tarihçiyle, Viyana kuşatmasında bizi bozguna uğratan Polonyalı komutanla ilgili bir Polonyalı tarihçiyle, Bulgaristan'a satılan Osmanlı evrakı üzerine bir Bulgar tarihçiyle, Osmanlı mimarisi üzerine bir Japon tarihçiyle ve yine bir Amerikalı tarihçiyle programı 13 bölüm sürdürdük. Belki izleyicilere çok akademik geldiği için devam etmedi. Yılbaşından itibaren TRT Radyo 1'de Tarih Atölyesi adında bir programla yayın hayatına geri döneceğim.

Bilkent'teki öğrencilik döneminiz nasıldı?

Bilkent, kurulduğu günden başlayarak kısa zamanda müthiş bir öğretim kültürü oluşturdu. Kütüphanesiyle, burslarıyla, çok iyi ve kaliteli bir eğitim ortamında bulundum. Daha kütüphane bu kadar gelişmemişken bile inanılmaz kaynaklar bulduğumuzu hatırlarım. Sürekli araştırma, sürekli yenilik havası vardı. Kampüs çok canlıydı. Rahmetli Hocabey'in vizyonunu hep hissettik. Daha 1990'ların ilk yarısında ABD'den uydu bağlantısıyla ders aldık. İlk e-postamı Bilkent'te atmıştım, halen Bilkent uzantılı e-postamı kullanırım ki, bir aidiyet göstergesidir bu.

Dolmabahçe Sarayı'na İlişkin Bilgiler

Dolmabahçe Sarayı, 31. Osmanlı padişahı Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından yaptırılmıştır. 13 Haziran 1843'te inşa edilmeye başlanmış, çevre duvarlarının tamamlanmasıyla 7 Haziran 1856'da kullanıma açılmıştır.

Mâbeyn-i Hümayûn (Selamlık), Muâyede Salonu (Tören Salonu) ve Harem-i Hümayûn adlarını taşıyan üç bölüm, sarayın ana yapısını meydana getirir. Mâbeyn-i Hümayûn devletin yönetim işleri, Harem-i Hümayûn padişah ve ailesinin özel yaşamı, bu iki bölümün arasında yer alan Muâyede Salonu ise padişahın devlet adamlarıyla bayramlaşması ve resmi törenler için ayrılmıştır.

Dolmabahçe Sarayı'nın ayrıntılarında göze çarpan batı etkileri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde değişen estetik değerlerin bir yansımasıdır. Odaların, salonların ve diğer mekanların yerleşimi bakımından geleneksel Türk evi plan tipinin çok büyük boyutlarda uygulandığı bir yapı bütünü olan bu sarayın dış duvarları taştan, iç duvarları tuğladan, döşemeleri ahşaptandır. 1910-1912 döneminde elektrik ve kalorifer sistemi döşenen sarayın 285 odası, 44 salonu ve 6 hamamı bulunmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı, hizmete açıldığı günden halifeliğin kaldırıldığı 3 Mart 1924'e kadar aralıklarla 6 padişaha ve son Osmanlı padişahı Abdülmecid'e ev sahipliği yapmıştır.

1927- 1949 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı makamı olarak kullanılmıştır. Atatürk, 1927-1938 yılları arasında İstanbul'daki çalışmalarında Dolmabahçe Sarayı'nı kullanmış ve burada vefat etmiştir.

1926-1984 yılları arasında protokol ve ziyarete kısmen açık olan saray, 1984'ten itibaren bir müze-saray kimliğiyle gezilmeye başlanmıştır. Pazartesi ve perşembe dışında her gün 8:30-16:00 saatleri arasında gezilebilir. Topkapı Sarayı ve Ayasofya Müzesi'nden sonra İstanbul'da en çok ziyaret edilen yapılarıdır.

Sarayın en çok beğenilen yerleri arasında Tören Salonu, Kristal Merdiven, Pembe Salon ve Mavi Salon yer almaktadır. Atatürk'ün vefat ettiği oda olan Hususi Oda ise Türk ziyaretçilerin en çok ilgi gösterdiği bölümlerin başında gelmektedir.

Göreve ilk geldiğinizde sizi basında motosikletli saray müdürü olarak tanıtmışlardı.

Çocukluktan beri motosikletlere bir tutkum var. Hız meraklısı değilimdir. Sadece motor kullanırken yüzüme çarpan rüzgârı ve o kanatlanma hissini duymaktan büyük keyif alırım. Artık eskisi kadar motora binemiyorum. Evim saraya çok yakın. Yürüyerek gidip geliyorum. Bazen havalar iyi olduğunda motorumla kısa gezintiler yapmaya fırsat yaratıyorum ama.

Motosiklet dışında başka hobileriniz var mı? Önceki röportajlarımızın birinde koleksiyonerliğinizi okumuştuk.

Sahafları çok sık gezer, eski kitaplar toplarım. Bunun mesleki bir yönü de var, bir tarihçi için hobiden ziyade gereklilik. Meslektaşlarımızla sahaflarda sık sık karşılaşırsınız. İstanbul'a gelir gelmez taşındığımda ayrı bir ev tutarak kütüphanemi buraya taşımıştım. Başka türlü mümkün değildi o kadar kitabı korumak.

dergi **Bilkent**

ISSN 1304-9178

sayı
16